

Advies voor richtlijnen voor de
inhoud van het milieu-effectrapport
dubbel EOT "De Haar/Laaghalerveen"

11 april 1991

129a-28

Aan de Staatssecretaris van Defensie,
Mr. B.J.M. baron van Voorst tot Voorst
Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

MG91009639

25 januari 1991

U478-91/Hu/129A-25

Aanvullend advies voor richtlijnen
dubbel EOT De Haar/Lagerhalerveen

11 april 1991

Met bovengenoemde brief verzocht u de Commissie voor de milieueffectrapportage advies uit te brengen over de richtlijnen voor de inhoud van het op te stellen milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de inrichting van het dubbel eenheidsoefenterrein (dubbel EOT) De Haar/Laaghalerveen.

Overeenkomstig artikel 41n, eerste lid van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Wabm) bied ik u hierbij het advies aan van de Commissie voor de milieueffectrapportage. Voor de inhoud van het advies verwijs ik naar de samenvatting, waarin de belangrijkste punten uit het advies zijn bijeengebracht.

Daarnaast vraag ik uw aandacht voor het volgende:

1. Het oorspronkelijke voornemen betrof een EOT van 250 ha in een studiegebied van 465 ha. Met het oog op de geohydrologisch kwetsbare situatie in het noordelijke deel van het studiegebied (kwelgebied) heeft de Commissie indertijd in haar richtlijnen-advies voorgesteld een alternatief uit te werken, waarin de zwaarste ingrepen, zoals de zandwininput, in het zuidelijk deel van het studiegebied (inzijgingsgebied) worden gepland en voorts het studiegebied in zuidelijke richting nog uit te breiden.
Het huidige voornemen betreft een dubbel EOT van 450 ha in hetzelfde studiegebied, waarmee locatie-alternatieven binnen het studiegebied niet meer aan de orde zijn. Wel geldt, nu in nog versterkte mate, dat bij de inrichtingsvarianten en de keuze van de locatie van de zandwininput, rekening moet worden gehouden met deze kwetsbaarheden.
2. In het advies vraagt de Commissie bijzondere aandacht voor de geohydrologische relaties met het Witterveld en andere kerngebieden van de ecologische hoofdstructuur, die als een hoefijzer het onderzoeksgebied omsluiten. In dit verband wijst de Commissie erop dat de mate van detail van de modellering en beschrijving van de effecten nauwkeuriger moet zijn naarmate de ingrepen in het gebied groter zijn.

Advies voor richtlijnen voor
de inhoud van het
milieu-effectrapport
dubbel EOT "De Haar/Laaghalerveen"

Advies op grond van artikel 41n, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Regelen met betrekking tot milieu-effectrapportage) inzake de inrichting van het dubbel eenheidsoefenterrein (dEOT) "De Haar/Laaghalerveen"; uitgebracht aan de Staatssecretaris van Defensie door de Commissie voor de milieu-effectrapportage, namens deze,

de werkgroep milieu-effectrapportage dubbel EOT "De Haar"/Lagerhalerveen,

de secretaris,

drs. H. Huisman

de voorzitter,

dr. H. Cohen

Utrecht, 11 april 1991

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
SAMENVATTING VAN HET ADVIES.	1
1. INLEIDING.	4
2. PROBLEEMSTELLING EN DOEL.	6
2.1 Probleemstelling	6
2.2 Doel van het voornemen	8
3. VOORGENOMEN ACTIVITEITEN EN DE ALTERNATIEVEN.	9
3.1 Algemeen	9
3.2 Voorgenomen activiteit	9
3.3 Alternatieven	10
3.3.1 Inrichtingsalternatieven	10
3.3.2 Locatie-alternatieven zandwinning	12
3.3.3 Nadere milieubeschermdende maatregelen	13
3.3.4 Het meest milieuvriendelijk alternatief	14
4. TE NEMEN EN EERDER GENOMEN BESLUITEN.	15
5. BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU EN AUTONOME ONTWIKKELING	16
6. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU.	18
6.1 Algemeen	18
6.2 Prioriteiten en mate van detail bij de gevolgen per milieu-aspect	19
6.3 Geohydrologie, geomorfologie en bodem	19
6.4 Landschapsinrichting	20
6.5 Cultuurhistorie	21
6.6 Vegetatie	21
6.7 Fauna	21
6.8 Geluid en trillingen	22
6.9 Indirecte en overige gevolgen	23
7. VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN.	23
8. OVERZICHT IN KENNIS, EVALUATIE ACHTERAF.	24
9. SAMENVATTING VAN HET MER.	25
10. VORM EN PRESENTATIE VAN HET MER.	26

BIJLAGEN

1. Openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure in de Staatscourant van 14 januari 1991.
2. Brief van de Staatssecretaris van Defensie van 25 januari 1991 aan de voorzitter van de Commissie voor de m.e.r. over het dEOT "De Haar".
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen.

SAMENVATTING VAN HET ADVIES

De dienst Gebouwen Werken en Terreinen (DGWT) van het Ministerie van Defensie in de regio Noord-Nederland is voornemens om in het gebied De Haar/Laaghalerveen een dubbel Eenheidsoefenterrein (dubbel EOT) in te richten en te gebruiken.

Ten behoeve van de vaststelling van de *exacte* begrenzing van dit oefenterrein en van het inrichtingsplan wordt milieu-effectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd. Het doel van het onderhavige advies van de Commissie voor de m.e.r. is de milieu-aspecten van de voorgenomen inrichting, het gebruik en het beheer van De Haar/Laaghalerveen als dubbel EOT met medegebruik als "Overig Oefenterrein" af te bakenen en de gewenste inhoud van het door de DGWT van het Ministerie van Defensie op te stellen milieu-effectrapport (MER) aan te geven.

Een belangrijk aspect van dit inrichtingsplan behelst de zandwinning voor de ophoging van delen van het terrein ten behoeve van de begaanbaarheid. De mogelijkheden voor zandwinning binnen, maar ook buiten het terrein dienen in het MER op hun milieugevolgen te worden vergeleken.

Het advies van de Commissie is opgezet in volgorde van de onderwerpen die een MER ten minste moet bevatten volgens artikel 41j van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Wabm). De belangrijkste aandachtspunten van dit advies zijn hierna samengevat in de vorm van een aantal vragen en punten waarop het MER ten behoeve van de besluitvorming antwoord zal moeten geven.

Probleemstelling en doel

- Wat is de achtergrond en de voorgeschiedenis van de aanwijzing van De Haar/Laaghalerveen tot dubbel EOT?
- Welke selectie-criteria werden hierbij voor de locatiekeuze gehanteerd?
- Heeft de aanwijzing van het gebied tot een dubbel EOT in plaats van een gewoon EOT consequenties voor de omvang van het onderzoeksgebied in verband met de reikwijdte van de milieu-effecten?
- Op welke wijze kan, gezien de grote verwevenheid van de inrichting van het oefenterrein en de ruilverkaveling Laaghalen, een afstemming plaatsvinden, opdat landbouw- en milieubelangen meer gelijk op kunnen gaan lopen?
- De probleemstelling dient aandacht te geven aan het medegebruik van het terrein voor recreatie en andere activiteiten.

Voorgenomen activiteit en alternatieven

- Hoe zal het terrein worden ingericht, gebruikt en beheerd voor militaire doeleinden en eventueel recreatief medegebruik?

1 Zie tevens advies Directeur NLO in de provincie Drenthe (bijlage 4, nr. 19).

- De bestaande toestand van het milieu en de autonome ontwikkelingen dienen te worden beschreven, zowel voor de situatie *mét* als *zonder* ruilverkaveling.
- De inrichtingsalternatieven moeten worden uitgewerkt in verband met de verdeling, de ligging, de grootte, de indeling van de hoofdelementen en overgangsgebieden en in de relatie tot de landschappelijke en ecologische hoofdstructuren van het gebied.
- Welke nadere milieubescherpende maatregelen worden overwogen?
- Voor de zandwinplaats dienen locatie-alternatieven te worden ontwikkeld; hiervoor komen ook locaties buiten het onderzoeksgebied in aanmerking.
- Bij het alternatief met de best bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu zou onderzocht kunnen worden of de zandwinplas - voor zover buiten het gebied niet te realiseren - meer in het zuiden van het onderzoeksgebied kan worden geprojecteerd, waardoor in het noordelijk deel van het gebied zo weinig mogelijk ingrepen behoeven te worden gepleegd.

Besluitvorming

- Hoe zal de besluitvorming over de activiteit verlopen en met betrekking tot welk besluit wordt het MER opgesteld? Welke procedure en welk tijdplan worden daarbij gevolgd? Welke samenhang wordt nastreefd met de aangevraagde ruilverkaveling Laaghalen?
- Welke reeds genomen besluiten, beleidsvoornemens of beleidsuitspraken stellen randvoorwaarden of beperkingen aan de besluitvorming?
- Welke andere besluiten moeten nog worden genomen om het oefenterrein te realiseren?

Het bestaande milieu

- De omvang van het onderzoeksgebied varieert per milieu-aspect en omvat die gebieden waar milieuveranderingen kunnen worden verwacht ten gevolge van de uitvoering van de voorgenomen activiteit en alternatieven daarvan. Voor een goede beschrijving van deze effecten is uitbreiding van het onderzoeksgebied vereist. Van belang hierbij zijn in elke geval:
 - geohydrologische relaties
 - landschapsecologische relaties
 - geluidhinder voor de bewoning
 - invloed op infrastructuur (verbinding met Assen).
- De volgende milieu-aspecten verdienen bij dit onderdeel van het MER de aandacht: geomorfologie, bodem, grondwater, vegetatie, fauna en de landschaps-ecologische samenhangen, de huidige toestand van (on)rust (achtergrondgeluid-niveau), cultuurhistorie en de visuele aspecten van het landschap.
- Met het oog op de geohydrologische relaties verdient onderzoek naar alternatieve locaties van de zandwinput de aandacht.

Gevolgen voor het milieu

- Welke voorspellingsmethoden en -modellen zijn gebruikt?

- In de paragrafen 6.3 tot en met 6.9 van het advies wordt, voornamelijk in de vorm van vragen, ingegaan op de te verwachten gevolgen per milieu-aspect. Bij de behandeling van deze gevolgen per milieu-aspect zal ook gelet moeten worden op de onderlinge afhankelijkheid van en de samenhang tussen de onderscheiden milieu-aspecten.
- De gevolgen per milieu-aspect betreffen de geohydrologie, geomorfologie en bodem, landschapsinrichting en cultuurhistorie, vegetatie en fauna, geluid en trillingen, indirecte gevolgen en overige gevolgen.

Vergelijking van de alternatieven

- Hoe worden de gevolgen voor het milieu van de verschillende alternatieven beoordeeld en in hoeverre zijn deze in onderlinge vergelijking per milieu-aspect te waarderen?

Leemten in kennis en evaluatie

- Welke leemten in kennis en informatie bestaan er nog? Welke onzekerheden zijn er ten aanzien van de gebruikte gegevens, de gebruikte voorspellingsmethoden en de te verwachten milieugevolgen? Welke leemten in kennis zijn gebleven over de bestaande toestand van het milieu en over de geohydrologische relaties?
- Wat is het belang van deze leemten in kennis voor de besluitvorming?
- Zullen er voorbereidingen worden getroffen om de werkelijk optredende gevolgen voor het milieu te kunnen meten (evalueren) en zondig te corrigeren na realisering van de activiteit?

Samenvatting van het MER

- De samenvatting van het MER moet goed afgestemd worden op de inhoud van het MER.

Vorm en presentatie van het MER

- Het MER kan worden opgesteld als afzonderlijk document of als onderdeel van het ontwerp-inrichtingsplan. In het laatste geval dient de herkenbaarheid van het MER-gedeelte gewaarborgd te worden.
- De inhoud van het MER zal zo objectief mogelijk moeten zijn en moeten worden gericht op de bij de betrokkenen levende vragen betreffende het onderwerp.

1. INLEIDING

In het Structuurschema Militaire Terreinen (SMT, deel d, regeringsbeslissing blz. 51) is bepaald dat in het gebied De Haar/Laaghalerveen, op het grondgebied van de gemeenten Assen en Beilen een eenheidsoefenterrein (EOT) zal worden ingericht. De exacte begrenzing van het EOT zal bij de opstelling van een inrichtingsplan in overleg met de betrokken lagere overheden worden vastgesteld.

In het SMT was voor het Landsdeel Noord een behoefte aangegeven voor twee EOT'n: één in het Witterveld en één in Anloo. Gelet op de waarden van deze gebieden is van meet af aan naar alternatieven gezocht voor deze terreinen. Voor het Witterveld kwam naar voren het landbouwgebied De Haar/Laaghalerveen. Op 19 januari 1987 was ten behoeve van het oorspronkelijke voornemen voor een enkel EOT (250 ha) in De Haar, door het Ministerie van Defensie de procedure gestart ten behoeve van de besluitvorming over het inrichtingsplan. Voor Anloo werd vooralsnog geen alternatieve locatie gevonden.

Op 14 januari 1991 heeft het Ministerie van Defensie het voornemen bekend gemaakt in hetzelfde gebied een dubbel EOT (dEOT) van 450 ha in te willen richten, waarmee ook het gebied in Anloo (Kniphorstbos/-Strubben) gespaard zou kunnen worden.

In deze procedure worden de regels toegepast met betrekking tot milieu-effectrapportage (m.e.r.) uit de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Wabm). De bekendmaking van de start van de m.e.r. vond plaats op 14 januari 1991 in de Staatscourant nr. 9 (bijlage 1) en een aantal nieuwsbladen. Per brief van 25 januari 1991 (bijlage 2) verzocht de Staatssecretaris van Defensie de Commissie, overeenkomstig de bepalingen van de Wabm te adviseren over de richtlijnen met betrekking tot de inhoud van het door de initiatiefnemer (de Eerst-aanwezend Ingenieur Directeur van de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen in de regio Noord-Nederland) op te stellen milieu-effectrapport (MER).

Het onderhavige advies is opgesteld door een werkgroep uit de Commissie voor de m.e.r. Voor de samenstelling van de werkgroep wordt verwezen naar bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt daarom verder in dit advies "de Commissie" genoemd. De Commissie vergaderde op 25 februari en 13 maart 1991. Vertegenwoordigers van de Commissie, het bevoegd gezag en de initiatiefnemer wisselden op 4 april 1991 van gedachten naar aanleiding van het concept-advies van de Commissie.

Het doel van het voorliggende advies van de Commissie is de milieuaspecten van de voorgenomen inrichting, het gebruik en het beheer van "De Haar/Laaghalerveen" als dubbel EOT, met medegebruik als OOT, af te bakenen en de gewenste inhoud van het MER aan te geven.

In de opstelling van het advies heeft de Commissie alle (in totaal 19) via het Ministerie van Defensie ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen die schriftelijk werden ingebracht, in beschouwing genomen. Voorzover deze reacties (zie bijlage 4) betrekking hebben op milieu-aspecten van de activiteit, werden zij in dit advies verwerkt. Waar zulks het geval is wordt in de tekst door middel van een voetnoot naar de betreffende reactie verwezen. Het advies is samengesteld in volgorde van de onderwerpen, die een MER ten minste moet bevatten volgens artikel 41j van de Wabm.

2. PROBLEEMSTELLING EN DOEL

Artikel 41j, lid 1, onder a van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

2.1 Probleemstelling

De ligging van het EOT De Haar/Laaghalerveen is blijkens het gestelde in het SMT, globaal bepaald in De Haar/Laaghalerveen, op het grondgebied van de gemeenten Assen en Beilen. "De exacte begrenzing zal bij de opstelling van het concept-inrichtingsplan in overleg met de betrokken lagere overheden worden vastgesteld". (SMT, deel d, 1983-1984, 16666, nrs. 9-10, p. 51). Aangezien in het SMT sprake is van een enkel EOT, vraagt de Commissie zich af in hoeverre het nieuwe voornemen wordt gedekt door het bestaande SMT. Indien een partiële herziening van het SMT nodig is, is dat besluit tevens m.e.r.-plichtig, waarmee de locatiekeuze weer ter discussie staat.

In het MER dient daarom toegelicht te worden of het besluit in het structuurschema Militaire Terreinen tot inrichting van een EOT in het gebied De Haar/Laaghalerveen dekkend is voor het gewijzigd voornemen een dubbele EOT in het gebied in te richten. Indien dit niet het geval is, zal het MER tevens de milieu-informatie dienen te bevatten die nodig is voor een partiële herziening van het SMT.

De behoefte aan terreinen voor oefeningen op pelotonsniveau in Noord-Nederland dient te worden aangegeven, als ook het aandeel dat De Haar/Laaghalerveen daarin moet leveren, met de opgave van de herkomst van manschappen en voertuigen.

Het is de Commissie bekend dat de besluitvorming rond dit dubbel EOT een lange voorgeschiedenis heeft. De Commissie heeft bij het opstellen van dit advies voor richtlijnen deze keuze als een gegeven beschouwd.

Daarmee rekening houdend dienen in het MER de zeer uiteenlopende gebiedskenmerken van De Haar/Laaghalerveen geplaatst te worden tegenover de criteria en eisen voor de verschillende activiteiten die in een EOT zullen plaatsvinden.

In dit verband dient te worden gememoreerd dat de keuze op De Haar/Laaghalerveen is gevallen om de natuurwaarden van het Witterveld en in Anloo (Strubben/Kniphorstbos), die in eerste instantie waren aangewezen voor situering van de EOT's, te kunnen behouden. In het MER dient daarom speciale aandacht te worden gegeven aan de mogelijke gevolgen van de inrichting en gebruik van De Haar als oefenterrein voor het Witterveld.

In de startnotitie (Nota van toelichting op het "voornemen") heeft de initiatiefnemer de intentie uitgesproken het oefenterrein zo in te

richten, te gebruiken en te beheren, dat zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de aanwezige waarden. Uit het MER zal duidelijk naar voren moeten komen op welke wijze hieraan concreet gestalte is te geven bij de verschillende locatiealternatieven voor de zandwinning, de inrichtings- en beheersalternatieven voor het dubbel EOT en hoe het meest-milieuvriendelijke alternatief nader inhoud gegeven kan worden.

Eén en ander is vooral van betekenis, aangezien uit de besluitvormingsprocedures blijkt, dat bestuurlijke overwegingen op gemeentelijk niveau in hoge mate bepalend zijn geweest voor de ligging van het onderzoeksgebied; dit brengt risico's met zich mee voor het milieu. Een belangrijk aandachtspunt hierbij vormen de natuurwaarden in het gebied, die afhankelijk zijn van hydrologische omstandigheden. De inrichting van het gebied zal invloed kunnen hebben op het voortbestaan van deze natuurwaarden, bijvoorbeeld bij intensieve ontwatering of bij ophoging met zand. Nader geohydrologisch onderzoek moet uitmaken, in hoeverre de verschillende inrichtingsvarianten deze natuurwaarden kunnen aantasten. Het meest milieuvriendelijke alternatief zal gezocht kunnen worden in inrichtingsvarianten die met zo weinig mogelijk van dergelijke ingrepen in het gebied tot stand kunnen komen.

In het MER dient te worden aangegeven in hoeverre aanleg en gebruik van een dubbel EOT strijdigheden met bestaand beleid en met wetgeving oplevert. Kerngebieden van de ecologische hoofdstructuur liggen als een hoefijzer om het onderzoeksgebied (Natuurbeleidsplan), terwijl het beschermd natuurmonument Witterveld (Natuurbeschermingswet), krachtens artikel 123 van de Wet geluidhinder een stiltegebied is².

Mede met het oog op de voorgenomen inrichting van een EOT is voor het gebied "Laaghalen" (van 1750 ha) een ruilverkaveling aangevraagd. Hierover zijn inmiddels de "Zienswijze" van de Centrale Landinrichtingscommissie verschenen en de volgende adviezen:

- Advies van de Natuurwetenschappelijke Commissie (NWC-advies; zie ook 'Inventarisatierapport van natuur en landschap in het ruilverkavelingsgebied Laaghalen van de Directie Natuur, Milieu en Fauna-beheer');
- Advies Landschapsbouw Laaghalen van de Directie Bos- en Landschapsbouw (rapport 1190-2);
- Advies Openluchtrecreatie van de Directie Openluchtrecreatie;
- Landbouwstructuuradvies voor het landinrichtingsgebied Laaghalen van de Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling in Drenthe (november 1989).

² Zie het advies van de Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie in de provincie Drenthe (bijlage 4, nr. 19).

